

VÝZNAM TELEOLOGICKÉHO VÝKLADU A JEHO VZŤAH K ĎALŠÍM VÝKLADOVÝM METÓDAM

MGR. MÁRIA DORKOVÁ
UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH
PRÁVNICKÁ FAKULTA
KATEDRA TEÓRIE ŠTÁTU A PRÁVA

Abstrakt

Článok má poukázať na dôležitosť teleologickej výkladovej metódy ako **jednej z nadštandardných interpretačných metód**. Úlohou príspevku je ukázať aj na to, že v súčasnosti je nevyhnutné prihliadnuť na skutočnosť, že pri aplikácii práva sa nevyhneme **sudcovskému dotváraniu práva**. Samozrejme, že sudcovské dotváranie práva nesmieme považovať za základ a začiatok procesu tvorby práva, ale len za jeho pokračovanie. Pozornosť je rovnako venovaná aj skutočnosti, že samotné použitie teleologického výkladu umožňuje modifikovať a dopĺňať výsledok výkladu právneho predpisu, ktorý bol dosiahnutý použitím jazykovej výkladovej metódy, za súčasného rešpektovania ďalších pravidiel výkladu, ktoré napomáhajú zabráňovať ľubovôli pri aplikácii teleologickej výkladovej metódy. Podrobnejšie tiež poukazuje na rozdiel medzi historickým a teleologickým výkladom, pretože často dochádza k ich zamieňaniu.

DORKOVÁ, Mária. Význam teleologického výkladu a jeho vzťah k ďalším výkladovým metódam. In *HISTORIA ET THEORIA IURIS*, roč. 3, 2011, č. 5, s. 19-30.

Úvod

Objektívne je potrebné povedať, že právny poriadok Slovenskej republiky je zahltený množstvom právnych predpisov. **Aj keď empirické výskumy preukázali, že počet právnych predpisov je konštantný, rastie počet a frekvencia ich výmeny a novelizácií.** Nie výnimočne nastávajú situácie, že právny poriadok netvorí jednotný celok a jednotlivé právne predpisy si odporujú. Jednotlivec nie je schopný v rámci ľudských možností poznať čo do kvantitý všetky právne predpisy, čo je v konečnom dôsledku spôsobené nezrozumiteľnosťou a veľmi často aj nesúladosť právnej úpravy. Práve teleologický výklad ako **výklad účelový** má zabezpečiť nájdenie účelu a zmyslu (cieľ, ratio legis) právnej normy.¹ Výsledok, ku ktorému dospejeme použitím teleologickej výkladovej metódy, resp. nachádzanie účelu právnej normy

¹ HANUŠ, L. Ke smyslu a účelu práva z pohledu interpretace právních předpisů: argumentaci teleologickým výkladem (vázanosti soudce zákonem). *Právní obzor*, 92, 2009, č. 2, s. 97.

v sebe **zahrňa aj ostatné metodologické postupy**. Teleologická metóda je tak v každom jednom metodologickom postupe obsiahnutá. F. C. von Savigny, ktorý v 19. storočí položil základy metodológie výkladu práva v kontinentálnej Európe, pod výkladom práva rozumie „rekonštrukciu myšlienky, obsiahnutej v zákone“.² Sám Savigny rozoznával výklad gramatický, systematický, logický a historický. Do výpočtu výkladových metód Savigny výslovne nezaradil metódu teleologickú (telos = účel), ale v súvislosti s analýzou možností interpretácie neurčitých a nejasných výrazov je pre neho pomocným prostriedkom hľadania zmyslu zákona a „vnútornej hodnoty“ výsledkov interpretácie.³ Ak chceme ostať korektní, pre úplnosť je potrebné povedať, že pri použití teleologického výkladu za súčasného nerešpektovania mantinelov aplikácie teleologickej výkladovej metódy prekročíme hranicu a nevyhneme sa ľubovôli. Teleologická výkladová metóda, tak ako aj ostatné výkladové metódy nadobudnú na svojom význame práve vtedy, ak budú konfrontované s novými, vhodnejšími riešeniami a argumentmi.

Význam teleologického výkladu vo všeobecnosti

Metodológia, ktorá nastúpila na scénu v 20. storočí, si zakladala na hodnotových a teleologických úvahách. Dovtedy preferovaný zákonný pozitivizmus sa dostal do úzadia z dôvodu uprednostňovania a používania formálneho, najmä doslovného výkladu právnych noriem.⁴ Podľa R. Alexyho k pozitivistickému pojmu práva, k samotnej interpretácii právnej normy pozitivistickým spôsobom dospejeme, ak celkom vylúčime obsahovú správnosť a stavíme iba na súladnom stanovení s normatívnym systémom a na spoločenskej účinnosti.⁵ Všetky pozitivistické koncepcie majú spoločné, že odpoveď na otázku, čo je právo, závisí výlučne od toho, čo je stanovené alebo účinné.⁶

Krajný právny pozitivizmus bol súdnou praxou úplne odmietnutý, pretože ak nastane situácia existencie viacerých názorov, je veľmi problematické vychádzať z dogmatického prístupu. Pozitivizmus totiž čiastočne uzatváral vnútroštátne právo pred cudzími právnymi systémami. Obdobie politickej roztrieštenosti nastúpilo po 1. svetovej vojne, čo si zákonite vyžadovalo aj zmenu postoja sudcov pri aplikácii práva. Sudcovská moc postupne narastala

² HOLLÄNDER, P. *Ústavněprávní argumentace. Ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu*. Praha : Linde, 2003, s. 25.

³ Bližšie pozri: HOLLÄNDER, P. *Ústavněprávní argumentace. Ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu*. Praha : Linde, 2003, s. 25.

⁴ KÜHN, Z., BOBEK, M., POLČÁK, R. *Judikatura a právní argumentace*. Praha 2006, s. 5.

⁵ ALEXY, R. *Pojem a platnost práva*. Bratislava : Kalligram, 2009, s. 35.

⁶ ALEXY, R. *Pojem a platnost práva*. Bratislava : Kalligram, 2009, s. 25.

a vykladanie abstraktných ustanovení len pomocou doslovného výkladu nebolo reálne.⁷ V tomto období na scénu nastúpili **nepozitivistické teórie, ktoré hlásali, že pojem práva má byť definovaný a vykladaný tak, aby súčasne obsahoval aj morálne prvky.**

Teleologický výklad súvisí s interpretáciou neurčitých a nejasných výrazov. Predmetom teleologického výkladu je teda účel zákona. Účelom výkladu platného právneho predpisu je racionálne intelektuálne poznanie objektívneho, jasného a nepochybného zmyslu praktickej právnej normy.⁸ Podľa R. von Iheringa „**účel je tvorcom všetkého práva**“. Ihering rozlišuje medzi príčinou, ktorá pôsobí vo fyzickom svete, a účelom pôsobiacim vo svete vôle. V prvom zo svetov neexistuje akcia bez príčiny, v druhom neexistuje vôľa bez chcenia/účelu. Konanie teda neurčuje „pretože“, ale „pre“. Vôľa sa nekoná bez účelu.⁹

Spolkový Ústavný súd v súvislosti s účelnosťou uviedol v jednom zo svojich rozhodnutí: „Tradičná viazanosť sudcu zákonom, táto nosná časť zásady delby moci a tým i právneho štátu, je však v základnom zákone modifikovaná formuláciou, podľa ktorej je aplikácia práva viazaná zákonom i právom.“¹⁰ Táto formulácia udržiava vedomie toho, že zákon a právo sa fakticky kryjú, no nie je to tak nevyhnutne a vždy. **Právo nie je identické so súhrnom písaných zákonov.** Oproti pozitívnym ustanoveniam, ktoré vytvorila štátna moc, môže podľa okolností existovať **prírastok na práve, ktorý má svoje pramene v ústavnom konformnom právnom poriadku ako významovom celku a voči písanému právu je spôsobilý pôsobiť ako korektív.** Nájsť ho a realizovať v rozhodnutiach je úlohou súdnej aplikácie práva.

Citát deklaruje aj nález Ústavného súdu ČR, v ktorom je zdôraznený význam teleologickej argumentácie a hľadanie zmyslu a účelu zákona jeho interpretom. Ústavný súd ČR uviedol: „... nie je možné stotožňovať text právneho predpisu a právnu normu, ktorá je významom tohto textu. Je potrebné vziať do úvahy, že právna norma sa nie vždy musí kryť s tým, ako bola vyjadrená v texte zákona, a to ani v tom prípade, keď sa text môže javiť ako jednoznačný a určitý.“¹¹

Teleologický výklad umožňuje prispôbiť účel zákona zmene spoločenských podmienok. Je významným spôsobom prepojený s výkladom systematickým, ako aj s výkladom historickým. Spája v sebe rovinu zo-

⁷ KÜHN, Z. – BOBEK, M. – POLČÁK, R. *Judikatura a právní argumentace*. Praha 2006, s. 5.

⁸ TELEČ, I. *Metodika výkladu právních předpisů*. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2001.

⁹ BRÖSTL, A. *Dejiny politického a právneho myslenia*, Košice 1998, s. 181.

¹⁰ KÜHN, Z. – BOBEK, M. – POLČÁK, R. *Judikatura a právní argumentace*. Praha 2006, s. 5.

¹¹ *Ústavní soud ČR: Sbírka náleží a usnesení*, svazek 7, nález Pl. ÚS 261/06, č. 13.

všeobecnenia spoločenských podmienok, ktoré je potrebné pri výklade právnej normy vziať do úvahy so zohľadnením konkrétnych okolností individuálneho prípadu, ktorý príslušný orgán na základe právnej normy rieši v rámci aplikácie práva. Dôsledkom zmeny sociálnych podmienok nemusí byť totiž vždy zmena právneho predpisu.¹²

Teleologická metóda je používaná najmä pri riešení zložitých prípadov, ide nad rámec zákonných textov. Je preto potrebné ozrejmiť aspoň čiastočne problematiku zložitých prípadov. Za zložitý, nejednoznačný prípad považujeme situáciu, keď štandardná metóda pripúšťa viacero spôsobov riešenia z dôvodu existencie medzery v zákone, prípadne z dôvodu nejasnosti zákona. Práve v prípade existencie problémových situácií zlyhávajú štandardné metódy. Subjekt, ktorý uskutočňuje interpretáciu, si pomáha historickou analýzou, vlastnými úvahami podporenými znalosťou právnej kultúry, právneho systému a právneho myslenia, no taktiež argumentuje zahraničnou judikatúrou a rozhoduje na základe právnych princípov. Subjekt tak postupuje v prípadoch, keď nie je možné stanoviť riešenie priamo z textu zákona. Hart tvrdí, že ak nejde o jednoduchý prípad, potom orgán rozhodujúci o problematike musí vždy **použiť istú mieru uváženia**. Avšak čím je väčšia miera uváženia a odchýlenie sa od čisto jazykového znenia právnej normy, tým sa kladú **väčšie nároky na presvedčivosť dôvodov v prospech akceptácie priority teleologického výkladu**.

Teleologický výklad sa udomácnil v právnej teórii a právnej praxi najmä **v dôsledku globalizácie a európskej integrácie**. Z orgánov súdnej moci najmä Ústavný súd Slovenskej republiky a Najvyšší súd Slovenskej republiky využívajú teleologickú výkladovú metódu, konkrétne **teleológiu objektívnu**. „Ak vedú výkladové metódy k rozdielnym záverom, tendencia v náuke a praxi smeruje k prioritě použitia aktuálneho, teda teleologického výkladu.“¹³ **Zásada „effet utile“, ktorá znamená praktický alebo užitočný účinok, je jedným z rozmerov teleologického výkladu.** Európsky súdny dvor podľa tejto zásady vykladá právne prepisy tým spôsobom, aby nadobudli čo najväčšiu účinnosť vzhľadom na ciele Európskej únie a ich funkcie schopnosť. „ESD pri presadzovaní princípu efektivity dáva prednosť výkladu, pri ktorom je pôsobenie či účinok normy práva spoločenstva, a teda aj praktický úžitok čo najväčší.“¹⁴ Vždy je však potrebné vyvarovať sa situácií, keď sa pod zdanlivým tvrdením o výsledku teleologického výkladu skrýva už

¹² DOLEŽAL, T. Právní hermeneutika a problematika tzv. předporozumění. Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi. *Sborník příspěvků z vědeckého kolokvia kateder teorie práva*. Praha 2003, s. 69-73.

¹³ KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha 1995, s. 168.

¹⁴ CSACH, K. Význam výkladu sekundárního evropského práva pro výklad národního práva. *Právní obzor*, 89, 2006, č. 4, s. 331-340.

vopred pedsavzatý úmysel interpretovať taký obsah právnej normy, ktorý nie je výsledkom hľadania účelu a zmyslu právnej normy, ale so zreteľom na posudzovanie konkrétneho prípadu, v spojení so subjektívnym a chceným zámerom, s výkladom čisto pragmatickým, čo je metodologicky neseriózne.¹⁵

Jazykový výklad verus teleologický výklad

Pri používaní teleologického výkladu sa vynára na povrch aj otázka vzájomného prepojenia a vzťahu teleologického a jazykového výkladu. Rozlišujeme štandardné a nadštandardné výkladové metódy. Jazykový výklad radíme k štandardným, teleologický k tzv. doplnkovým, neštandardným metódam výkladu. Výklad, ktorý využíva jazykové pravidlá, sa nazýva jazykový výklad, je však často označovaný ako výklad **gramatický** alebo **jazykovo-gramatický**, niektorí autori používajú označenie **slovný** výklad. Väčšina teoretikov sa otázkou vzájomného konfliktu jazykového a teleologického výkladu do hĺbky nezaobrá, riešia ju len okrajovo.¹⁶ K teoretikom zaoberajúcim sa touto problematikou v Českej republike patria napr. Osina, Wintr, Novák, Cvrček. Gerloch považuje teleologickú výkladovú metódu za neštandardnú, rovnako ako Čapek. Knapp sa ňou vo svojej Teórii práva výslovne nezaobrá, rovnako ako Harvánek.

Otázka použitia tej-ktorej výkladovej metódy súvisí s aplikáciou práva. Pretože práve pri aplikácii práva sú sudy povinné podradiť jedinečný prípad pod všeobecnú právnu normu, pričom ešte pred subsumpciou k druhovo vymedzeným prípadom v právnej norme je potrebné objasniť si jej účel, zmysel a význam. Jeden zo základných problémov aplikácie práva je spojený práve s vágnosťou, neurčitosťou všeobecného jazyka, avšak zákonodarca v právnom štáte je nútený ho používať. Sudca, ktorý rozhoduje, sa nemôže zbaviť povinnosti rozhodnúť právny prípad s odkazom na neurčitosť dikcie zákona. Vždy musí platiť zásada *denegatio iustitiae*, teda zákaz odmietnutia spravodlivosti.

„Sudca je povinný rozhodnúť. Pritom buď bude určitú situáciu subsumovať pod neurčito vymedzený pojem a aplikovať tým právny následok príslušnej normy, alebo túto normu aplikovať nebude – *tertium non datur*.“¹⁷ Výklad právneho predpisu môžeme označiť za metodologický postup, ktorým sa zisťuje jeho obsah. Je však potrebné povedať, že **každá autoritatívna, v podstate vždy v istom zmysle normotvorná interpretácia, kde v prípade kon-**

¹⁵ KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha 1995, s. 171.

¹⁶ WINTR, J. Interpretace práva a řešení obtížných případů. Problémy interpretace a argumentace, *Sborník příspěvků z vědeckého kolokvia kateder teorie práva*. Praha 2003, s. 111.

¹⁷ MELZER, F. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha : C. H. BECK, 2010, s. 96.

štantnej judikatúry ide o určitý druh sudcovského práva, je na rozhraní medzi výkladom práva a jeho tvorbou.¹⁸ Samotný obsah právnej normy nie je zastrešený len jazykovými výrazmi, ktoré sú jednoznačnou odpoveďou na priradenie individuálneho, jedinečného prípadu pod všeobecnú právnu normu. Jazykový výklad nepostačuje na vyvodenie právnych následkov plynúcich z tohto subsumovania.

Základný problém podľa sociálnej psychológie spočíva v tom, že normotvorca vloží do obsahu právnej normy určitý význam a adresát právnej normy ho musí správne pochopiť. Je preto viac než žiaduce, aby tieto subjekty priradili znakom rovnaký význam. **Jazykové hľadisko nám neumožňuje zistiť, či má určitý pojem význam vo všeobecnom jazyku, alebo či mu zákonodarca priradil špecifický právny význam. Vzhľadom na toto konštatovanie už vôbec nie je možné zistiť, aký konkrétny špecifický právny význam zákonodarca s určitým pojmom spája.** Predmetom jazykového výkladu je slovo umožňujúce prechod z myslenia zákonodarcu do nášho myslenia.¹⁹ Jazykový výklad je metódou, ktorá napomáha získať základné poznatky o zmysle slovného textu normatívneho aktu.²⁰

Požiadavka znejúca prinajmenšom utopisticky je, aby zákonodarca tvoril právo jednoznačne, bez možnosti používania viacerých výkladov. Uvedená požiadavka v podstate znamená striktné pridržanie sa jazykového znenia textu. Právni pozitivistí a normativisti stotožňujú právnu normu s jazykovým významom textu a je pre nich typické, že objektívne teleologickým argumentom nepriznávajú právny význam. Na rozdiel od výkladu jazykového teleologický výklad má za úlohu nachádzanie objektívneho zmyslu a účelu právnej normy.

J. Filip poukazuje na skutočnosť, že žiadna z výkladových metód nemá prednosť aj napriek tomu, že **so samotným jazykovým výkladom si nevy- stačíme.** Jednotlivé výkladové metódy by sa mali navzájom dopĺňať a viesť tak k racionálne zdôvodniteľnému vysvetleniu právnej normy.²¹ O. Weinberger vyvodzuje záver, že teleologický výklad je potrebné použiť vždy pri výklade akejkolvek právnej normy. Pre interpretačné úvahy totiž nie je bez významu skutočnosť, že zákonodarca sleduje právnym predpisom určité spoločenské účely, pričom bez pochopenia účelu právneho predpisu nie je možné právny predpis správne interpretovať.²² Domnievame sa však, že aj účel zákona sa môže po čase posunúť.

¹⁸ KNAPP, V. Interpretace v právu. *Stát a právo* č. 27/1989, s. 7 a s. 12.

¹⁹ GRAY, J. C. *The Nature and Sources of the Law*, 1921, s. 172-173.

²⁰ BRÖSTL, A. – DOBROVIČOVÁ, G. – KANÁRIK, I. *Teória práva*. Košice 2002, s. 133.

²¹ *Ústavní právo České republiky, Základní pojmy a instituty*. Brno : MU a nakladatelství Doplněk, 2003, s. 316.

²² WEINBERGER, O. *Základy právní logiky*, Brno : MU, 1993, s. 234-235.

Účelom právnej normy je vo svojej podstate najmä úprava spoločenských pomerov práve tým, že sa stanovia autoritatívnym spôsobom záväzné alternatívy dovoleného ľudského správania. Práve objektívne právo je reakciou na konflikt, ktorý vznikol v ľudskej spoločnosti a má mocenský charakter. Cieľom objektívneho práva je definovať a riešiť spor kultivovanou cestou. Je preto **vždy potrebné zistiť účel, bez jeho identifikácie totiž nemá zmysel normovať určité spoločenské vzťahy.**

P. Holländer pod pojmom **účel v práve** rozumie zákonodarcom chcený stav veci, ktorého dosiahnutie je sledované prostredníctvom právnou normou postulovaného ľudského správania.²³ Zisťovanie účelu právnej normy je tým zložitejším krokom pri vlastnom teleologickom výklade, pretože len v prípade zistenia účelu právnej normy môžeme porozumieť norme samej. Samotný účel vo väčšine prípadov nie je možné odvodiť priamo z textu zákona. Výnimčne zákon obsahuje ustanovenia, ktoré deklarujú ciele, ku ktorým príslušná právna norma smeruje²⁴ (napríklad úvodný paragraf kódexu má rubriku účel zákona, respektíve predmet úpravy). **Zistenie účelu právnej normy je najproblematickejší moment celého teleologického výkladu, pretože samotná úvaha môže byť priamo alebo nepriamo ovplyvnená predporozumením.**²⁵ Úskalie, ktoré vyplýva z jazykového vyjadrenia právnej normy, spočíva v tom, že nemusí reflektovať účel normy do všetkých jej aspektov, z toho vyplýva aj potreba presne vybudovať pojmoslovie.

Ak skúmame účel zákona, vždy vo väčšej alebo menšej miere zužujeme, rozširujeme, prípadne dopĺňame danú normu za súčasného použitia ďalších výkladových metód, najmä výkladu systematického a logického. L. Heyrovský v tejto súvislosti uvádza: „Pravidelným prípadom býva, že zmysel zákona nájdený gramatickým výkladom, ktorý je jasný, býva doplňovaný výkladom logickým. Mnohokrát sa však samotným gramatickým výkladom nepodariť odvodiť z textu zákona jeho zmysel.“

Zákonné vyjadrenie je mnohokrát nezrozumiteľné alebo neúplné. Preto nastane potreba použitia logického výkladu. Ak sa po použití logického výkladu zistí, že zákonný text je nesprávny, že nie je úplne v súlade s myšlienkou, ktorá mala byť vyjadrená, je potrebné dať prednosť samotnej myšlienke.²⁶ Podľa L. Hanuša teleologický a jazykový výklad by mali mať rovnakú

²³ HOLLÄNDER, P. *Filozofie práva*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006, s. 74 a nasl.

²⁴ MELZER, F. *Metodologie nelézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha : C. H. BECK, 2010, s. 162.

²⁵ Predporozumenie – získané znalosti v najširšom zmysle a tiež hodnotové postoje, s ktorými interpret pristupuje k výkladu určitého javu a často sa do výkladu vedome či podvedome premietajú.

²⁶ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. Díl I. Páté vydání. Praha : J. Otto, spol. s.r.o., 1921, s. 8.

váhu a ani jeden z nich by nemal mať prioritnejšie postavenie. Rovnako L. Hanuš zdôrazňuje, že napokon je potrebné výklad teleologický, opierajúci sa o právnu úpravu komunikovaný účel, ktorý je z nej samej vyvoditeľný a odpútaný od subjektívneho zákonodarcu, jazykovému výkladu čo sa týka jeho relevancie v rámci interpretačných úvah, postaviť na roveň.²⁷

Napriek tomuto konštatovaniu je však možné všimnúť si niektoré situácie, v ktorých by mal mať teleologický výklad prioritné postavenie, samozrejme, tieto situácie nemôžeme zovšeobecňovať.²⁸ Podľa A. Gerlocha vo väčšine prípadov má výsledok teleologického výkladu prednosť pred výkladom jazykovým, pretože môže viesť ku kvalifikovaným pochybnostiam o obsahu právnej normy v tej podobe, ktorá vychádza len z čisto doslovného znenia. Predpokladom takéhoto záveru je aj skutočnosť, že výsledok teleologického výkladu je, čo sa zisteného obsahu právnej normy týka, v súlade s právnym poriadkom ako významovým celkom. To znamená, že zohľadňuje materiálny obsah svojho normatívneho okolia tak horizontálne, ako aj vertikálne.²⁹

Sudcovia a úradníci by mali právo aplikovať nie podľa ľubovôle a ani tvrdohlavým pridŕžaním sa litery zákona, ale vždy v súlade s právnym poriadkom ako celkom a v súlade s princípmi interpretácie. **Najčastejšou námietkou voči objektívnemu teleologickému výkladu je, že slúži ako zásterka vlastných hodnotových názorov sudcu, avšak je potrebné zdôrazniť, že takýto postup nie je samotnou podstatou tejto výkladovej metódy, ale je len jej zneužitím.**³⁰

Ako teda vyriešiť načrtnutú konkurenciu jazykového a teleologického výkladu? Môžeme konštatovať, že jazykový výklad, hoci je nevyhnutný, predstavuje len akési prvé priblíženie sa k obsahu právnej normy.³¹ Teleologický výklad aj napriek tomu, že a priori nemôžeme generalizovať jeho prednostné použitie pred výkladom jazykovým, ako výklad účelový by mal mať rozhodujúce postavenie pri zisťovaní obsahu právnej normy.

²⁷ HANUŠ, L. Ke smyslu a účelu práva z pohledu interpretace právních předpisů: argumentaci teleologickým výkladem (vázanosti soudce zákonem). *Právní obzor*, 92, 2009, č. 2, s. 112.

²⁸ *Nález sp. zn. PL. ÚS 33/97* (Suspendivní veto prezidenta republiky – počítání lhůty podle čl. 50 odst. 1 Ústavy) a sp. zn. III. ÚS 258/03 (Převod bytu z vlastnictví bytového družstva do vlastnictví člena bytového družstva z hlediska konkurzního práva.)

²⁹ Pozri bližšie: GERLOCH, A. K metodám interpretace a argumentace v judikatuře Ústavního soudu České republiky. *Zborník z konferencie Zjednocovanie a vývoj judikatúry ústavných súdov*. Levoča, 2000, s. 51-62.

³⁰ MELZER, F. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha : C. H. BECK, 2010, s. 154.

³¹ *Nález ÚS ČR sp. zn. Pl.ÚS. 42/03* (Sb. n. u., sv. 40, č. 72, s. 703 a nasl.).

Toto konštatovanie je podporené aj nálezom Ústavného súdu Českej republiky, ktorý konštatoval: „Ak sú k dispozícii dva rovnocenné výklady, z ktorých jeden je extenzívny a druhý reštriktívny, súd musí zvoliť ten, ktorý zodpovedá ďalším výkladovým metódam, najmä výkladu teleologickému.³² Rovnako nález, ktorý hovorí o viacerých interpretačných alternatívach a použití teleologického kritéria, podľa ktorého ak existuje výklad zákona, ktorý vedie k popretiu zmyslu zákonnej úpravy, ako aj výklad, ktorý vedie k naplneniu zmyslu zákonnej úpravy, je racionálne a ústavne žiaduce, aby všeobecná justícia zvolila výklad druhý. Týmto postupom nezasahuje do výlučnej kompetencie zákonodarcu, ale naopak, v súlade s použitím princípu objektívneho teleologického výkladu **naplňuje účel zákona a vôľu zákonodarcu.**³³

Historický výklad verus teleologický výklad

Historický výklad **patrí k nadštandardným výkladovým metódam.** Je označovaný aj ako **subjektívny teleologický, subjektívny historický alebo historicko-teleologický výklad.** Teleologický výklad ako objektívny teleologický výklad alebo aktuálny teleologický výklad. Podstatou pojmového rozlišovania je metodologická nutnosť ujasniť si, čo chceme výkladom dosiahnuť. Teda či chceme zistiť, čo chcel autor povedať, napr. v prípade nejasnej formulácie tzv. **subjektívna interpretácia**, alebo to, aký význam má jeho jazykový prejav, teda čo skutočne vyjadril, tzv. **objektívna interpretácia.**³⁴ Pomocou historického výkladu dosiahneme subjektívny historický výkladový cieľ, vždy hľadáme odpoveď na otázku, aký význam spájal zákonodarca ako autor interpretovaného textu s vytvoreným právnym predpisom.³⁵ O tom, čo je historický výklad, nie je medzi teoretikmi zhoda. Tento výklad sa vzťahuje na stav, ktorý existoval v čase prijatia zákona, na ktorý zákonodarca reagoval, a na spôsob jeho prijímania.³⁶ Východisko predstavuje informácia o pôvodnom znení zákona, ako aj o argumentoch, ktoré pri jeho prijímaní boli použité. **Historický výklad má dejinné pôsobenie a odráža zámery tvorcu právnej normy.**³⁷

Historický výklad zohráva úlohu pri precizovaní zmyslu zákonov a iných právnych predpisov. Napriek tomuto tvrdeniu ho právní teoretici, ale

³² *Nález ÚS ČR sp. zn. II. ÚS 277/99 (Sb. n. u., sv. 24, č. 144, s. 35 a nasl.).*

³³ *Nález ÚS ČR sp. zn. I. ÚS 69/06.*

³⁴ WEINBERGER, O. *Základy právní logiky.* Brno : MU, 1993, s. 231.

³⁵ MELZER, F. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace.* Praha : C.H.BECK, 2010, s. 118.

³⁶ GRAY, J. C. *The Nature and Sources of the Law,* 1921, s. 172-173.

³⁷ WINTR, J. Interpretace práva a řešení obtížných případů, In.: *Problémy interpretace a argumentace, Sborník příspěvků z vědeckého kolokvia kateder teorie práva.* Praha 2003, s. 111.

taktiež právna prax radia medzi **najmenej spoľahlivé a teoreticky pochybné výklady**. Práve pochybnosť je jedným z dôvodov zriedkavého používania, najmä v prípadoch potreby potvrdenia výsledku dosiahnutého použitím iných metód. Môžeme povedať, že **historický výklad má obmedzený metodologický význam**, pretože účel a cieľ normatívneho aktu treba rešpektovať len vtedy, keď zmysel normy, ktorý bol jednoznačne a nepochybne zistený, vyplýva aj zo samotného textu právnej normy.³⁸ Podľa P. Maršálka sa historický výklad môže uplatňovať najmä pri vedecky koncipovaných procesoch interpretácie práva. Pomáha nám mapovať kauzálne vzťahy stavu spoločnosti, jej záujmy a ciele, ktoré boli sledované vydaním normatívneho právneho aktu. Užitočný je aj pre poznanie efektivity právnej úpravy a potrebu jej novelizácie.³⁹

V nálezoch Ústavného súdu Českej republiky je možné zaznamenať delenie teleologického výkladu. Konkrétne ide o **subjektívny teleologický výklad** definovaný ako pôvodná intencia zákonodarcu a **objektívny teleologický výklad** skúmajúci účel právnej úpravy v súlade s platným objektívnym právom.⁴⁰ Subjektívny teleologický výklad má nepochybne podpornú hodnotu, napriek tomuto tvrdeniu Ústavný súd Českej republiky vo svojom náleze uviedol: „Zámer zákonodarcu vychádzajúci z historických skúseností, ktoré sú za situácie, keď sa historická pamäť skrakuje, budúcim generáciám nereprodukateľné, pretože sú viazané na prežitky, nie je sám osebe rozhodujúcim argumentom.“⁴¹

Napriek nálezu Ústavného súdu Českej republiky je potrebné povedať, že nemôžeme prehliadať dôvod vzniku právnej normy. Práve prvotný účel, ktorý vedie k potrebe vzniku právnej normy, v sebe reflektuje úmysel zákonodarcu. Svoju interpretačnú úlohu z toho dôvodu zohráva práve historický výklad. Podľa N. Vaculíkovej: „Je totiž viac než isté, že výsledok výkladu by mal byť spôsobilý uskutočniť účel zákona... Ide tak o naplnenie podstaty práva slúžiaceho potrebám ľudí v zmysle sociálne funkčného určenia právnej normy. Vždy musí dôjsť aspoň k čiastočnému prieniku jednotlivých interpretačných výsledkov.“

Účel zákona je najlepšie možné odvodiť najmä z histórie vzniku zákona, napriek tomu sa stretávame s podceňovaním používania historického výkla-

³⁸ BRÖSTL, A., DOBROVIČOVÁ, G., KANÁRIK, I. *Teória práva*, Košice 2002, s. 140.

³⁹ MARŠÁLEK, P. O smyslech a limitech použití historického výkladu při aplikaci práva. *Problémy interpretace a argumentace, Sborník příspěvků z vědeckého kolokvia kateder teorie práva*. Praha 2003, s. 121. a nasl.

⁴⁰ MARŠÁLEK, P. O smyslu a limitech použití historického výkladu při aplikaci práva. *Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi*. Praha : Eurolex Bohemia, 2003, s. 121.

⁴¹ www.usoud.cz

du. Práve z dôvodu možného zistenia účelu zákona **je možné historický výklad, teda výklad e ratione legis považovať za podmnožinu teleologického výkladu** (podč. autorkou). Vždy je potrebné prihliadnuť na okolnosti vydania právneho predpisu, teda na *ocassio legis*. Z toho dôvodu je preto nevyhnutné prihliadať na okolnosti vydania právneho predpisu, pretože práve z nich je možné vyvodzovať úmysel zákonodarcu.⁴² **Odlišovať historický a teleologický výklad je potrebné, pretože samotný historický výklad nie je spôsobilý dosiahnuť také kľúčové interpretačné výsledky ako výklad teleologický.**

Záver

Význam a postavenie teleologického výkladu v právnej teórii a právnej praxi nemôžeme poprieť. Existujú teórie, ktoré popierajú legitimitu objektívneho teleologického výkladu. Pre teórie, ktoré stotožňujú právnu normu s jazykovým významom, je charakteristické, že teleologickým argumentom nepripisujú právny význam. Mnohí teoretici a prax kritizujú teleologický výklad, pretože jeho nesprávnou aplikáciou a prekročením mantinelov dochádza k arbitrárnemu rozhodnutiu. Rovnako jedna z najčastejších námietok je, že slúži ako nástroj pre vlastné politické názory sudcu.

Napriek týmto konštatovaniam musíme korektne priznať, že **účel je hybným momentom pri tvorbe práva**. (Tvorba práva je cieľavedomá činnosť.) Práve existencia účelu zohráva významnú úlohu pri tvorbe práva. Každá právna norma regulujúca správanie subjektov je vo väčšom alebo menšom rozsahu zásahom do slobody jednotlivcov a to je dôvod, prečo musí byť justifikovaná určitým účelom. Pokiaľ by nebol stanovený účel, išlo by o ľubovôľu zákonodarcu. Predmetom teleologického výkladu je práve samotný účel zákona. **Umožňuje prispôbiť účel zákona zmene spoločenských podmienok**. Teleologický výklad je využívaný najmä pri riešení zložitých prípadov. Je používaný najvyššími súdmi, ústavnými súdmi a v neposlednom rade tiež Európskym súdnym dvorom. Objektívny teleologický výklad je spôsobilý dosiahnuť kľúčové interpretačné výsledky, jeho používanie naplňa účel zákona a vôľu zákonodarcu.

Recenzent: doc. JUDr. Imrich Kanárik, CSc.

DORKOVÁ, Mária. Teleological interpretation and its relation to other methods of interpretation. In *HISTORIA ET THEORIA IURIS*, Vol. 3, 2011, No. 5, p. 19-30.

⁴² VACULÍKOVÁ, N. Aplikácia práva a právne princípy. *Právny obzor*, 79, 1996, č. 4, s. 276.

The article refers to the importance of teleological methods of interpretation as one of the high standard interpretation methods. The task of the article is to show that at present it is necessary to take account of the fact that the application of the law is inevitable the completion of a judicial rights. Of course, that judge completion of the law can not be the basis and the beginning of lawmaking process, but only for its continuation.

This article is aimed at the fact that the use of teleological interpretation makes it possible to modify and supplement the result of legal formula interpretation, which was achieved by using of language interpretative methods, while respecting the rules that help prevent arbitrariness in the application of teleological methods of interpretation. The article particularly refers to the difference between historical and teleological interpretation, because they are often interchanged.